

PIŠE: SONJA BISERKO

Hrabrija i maštovitija strategija

Socijalne revolucije u arapskom svetu promenile su međunarodni kontekst i prioritete međunarodne zajednice. I SAD i EU imaju razlog da brinu kakav će epilog tamo biti. Opravdani bes građana tih zemalja, međutim, otvara i ključno pitanje tranzicije tamošnjih društava, kao i realne mogućnosti za demontažu autokratskih režima. Osim potencijala koje u sebi nosi sama pobuna u arapskim zemljama, od posebnog značaja će biti i ponašanje međunarodne zajednice, posebno EU i SAD.

Takav splet okolnosti u islamskim zemljama ponovo stavlja Balkan u fokus EU. Prioritet je svako bezbednosna situacija Zapadnog Balkana koji je, posle gotovo dve decenije, pred totalnim krahom. Makedonija je pred pucanjem, Kosovo se bori da uspostavi kredibilnu vladu, kao i Bosna, gde je to izraz duboke unutrašnje krize. Aktuelna srbijanska vlada je ušla u kritičnu situaciju koja otvara mogućnost prevremenih izbora. Postavlja se pitanje, između ostalih, i da li je EU adekvatno reagovala na raspad Jugoslavije i da li je njena politika rešila probleme koji se sada otvaraju na svim krajevima sveta, pa i u islamskom. Zabrinjava činjenica da ni posle 20 godina aktivnog prisustva na Balkanu nove države, poput Bosne, Kosova i Makedonije nisu konsolidovane, pre svega zato što nije bilo sveobuhvatnog pristupa i što nisu definisani principi i norme na kojima danas Balkan počiva.

Pristajanje na isključivo etnički princip poništilo je dostignuća Balkana u prethodnom periodu. Izjave Angele Merkel i Džejmisa Kameruna da je multikulturalnost propala, svedoči i o tome da još uvek nije jasno na kom će konceptu Evropa počivati. Građanski model na kome je do sad počivala, kao i svi ostali

modeli, dosegao je svoje limite. Da bi postao legitiman potrebno je uvažiti neke činjenice i proširiti njegovu legitimacijsku osnovu. Preispitivanje koncepta, vrednosti i strategije postoji, ali se odgovori očigledno sporo pronalaze. Tranzicija od bipolarizma ka multipolarnom svetu pokreće sve strahove SAD i EU od gubljenja stečenih pozicija, ali i napore da se održi bar donekle liberalni internacionalizam.

Zato se za EU postavlja ključno pitanje: da li će ostaviti Balkan lokalnim političarima i njihovim razornim politikama, ili će ubrzati, s obzirom na nove okolnosti, kandidaturu za članstvo svih zemalja Zapadnog Balkana.

Srbija kao centralna zemlja u tom regionu i kao strateški interes EU uživa najveću pažnju. Imajući u vidu njene (ne)stabilizacione potencije nije iznenađujuće to što EU stalno daje prednost Srbiji, često i na štetu njenih suseda. Postavlja se pitanje, kakva strategija može iznedriti zadovoljavajući rezultat i za Srbiju i za region.

Srbija još uvek nije našla svoje pravo mesto u regionu, jer nije prihvatila novu realnost i jer svoje prioritete oslanja na poraženu politiku i ciljeve. Javna debata je opterećena neproaktivnim raspravama o Kosovu, kao i ambivalentnim odnosom prema Bosni i Hercegovini, pre svega, ali i prema Hrvatskoj. Njena spoljna politika odražava dezorijentaciju na unutrašnjem planu, jer se ogromna energija i resursi troše na izgubljene bitke. Posebno je karakteristična dihotomija u pogledu njenog odnosa prema evroatlantskim integracijama i Rusiji. Dugotrajnost takve politike pokazuje odsustvo valjane analize međunarodne i

regionalne situacije, a time i odsustvo stvarne vizije o budućnosti Srbije.

Aktuelna srbijanska vlada ostvarila je svoj maksimum: Sporazm o stabilizaciji i pridruživanju, dobijanje „belog šengena“, hapšenje i izručenje Radovana Karadžića, predavanje aplikacije za kandidaturu za članstvo u EU i popunjavanje Upitnika Evropske komisije. Aktuelna vlada je donela relevantne zakone za brojne oblasti, ali je malo ili vrlo malo ostvarila na njihovoj realizaciji. Ekonomska i socijalna situacija otvara mnoga pitanja za obične građane, pre svega egzistencijalna. Vlada je malo učinila na preobražaju Srbije u modernu državu. Ustav iz 2006, izrazito antimoderan, nije promenjen, niti je pripremljen plan decentralizacije Srbije, mada se o tome dosta govori. Zahtevi unutrašnjosti se povećavaju što je pokušao iskoristiti Mlađan Dinkić kao platformu za sledeće izbore. Međutim, tako improvizovan koncept može dovesti i do raspada Srbije.

Najproblematičniji su, međutim, odnosi Srbije sa regionom. Mada je tokom 2010. godine došlo do veoma intenzivnih kontakata na visokom nivou u regionu, ipak je bilans i dalje nepovoljan. To se pre svega ogleda u nizu slučajeva koji jasno ilustruju odnos Srbije prema susedima. To je rezultat politike koja je u kontinuitetu sa Miloševićevom (drugim sredstvima), ali pre svega i rezultat neprihvatanja nove realnosti i novih granica i posebno odnosa prema prošlosti iz devedesetih. Predstojeći popis stanovništva u regionu (april 2011) ogolio je i neke pretenzije da se, na primer, Crna Gora i dalje percipira kao privremena tvorevina. Upadljiva je aktivnost SPC uoči popisa sa idejom da se obezbedi što veći broj Srba u Crnoj Gori. Računa se na fluidni identitet Crnogoraca, ali se ispušta iz vida činjenica da se crnogorska država konsolidovala i da se kreće ka NATO i EU brže od Srbije.

Slučaj Tihomira Purde ilustruje ambivalenciju prema Hrvatskoj - od neprijatelja do poželjnog partnera. Slučaj Purda koji je priznanje o navodnom zločinu dao pod pritiskom i torturom, otvara i pitanje logora u Srbiji iz devedesetih, što je potpuno potisnuto iz kolektivne svesti u Srbiji. Instrumentalizacija izbeglica iz Hrvatske u vezi sa povratkom je takođe neubedljiva upravo sa stanovišta tih Srba, jer se njihov povratak opstruirao i od strane Beograda, kako bi se etnički konsolidovala Vojvodina i neki drugi multietnički „džepovi“ Srbije. Ipak, najveći problem i dalje ostaje Bosna, jer pretenzije

prema njoj ostaju nepromenjene. Republika Srpska se tretira kao država, odvojeno od BiH.

Zapadni Balkan ima respektabilne potencijale, veće od onoga što je vidljivo, jer su zarobljeni ili blokirani mrežom kriminala, korupcije i neodgovornosti. Postavlja se pitanje, da li u takvim okolnostima treba insistirati na kriterijumima koje region nije u stanju da primeni bez podrške EU. Dve decenije pogubne politike devastirale su demokratske potencijale. Sada se kao prioritet postavljaju isključivo ekonomska i socijalna pitanja za koje nema ni sredstava ni političke volje. Politički sistem u zemljama Zapadnog Balkana obeležen je fasadnom demokratijom kao osnovnom karakteristikom, koja na papiru uvažava sve standarde i kriterije. Međutim, njihova implementacija je stvar političke kulture, tolerancije i pluralizma. Za to treba hrabrija, maštovitija i razrađena strategija EU, umesto one koja isključivo saraduje sa vladama zanemarujući potrebe društva. Često se išlo i na to da se učutkaju čak i konstruktivni kritičari stanja, u ime navodne stabilnosti. To je prethodno bio slučaj sa (kritikom) Vojislava Koštunice, a polako počinje da biva i sa Borisom Tadićem.

Boris Tadić i Demokratska stranka jesu najviše što Srbije može na dugom tranzicionom putu, ali i oni moraju imati svest o tome da bez unutrašnjeg pritiska i zahteva javnosti za demokratizacijom nema pomaka. U suprotnom biće pod stalnim pritiskom tajkuna, organizovanog kriminala i konzervativnih antievropskih snaga.

Mobilisanje energije građana za preuzimanje odgovornosti u rešavanju egzistencijalnih problema, može sprečiti njihovo eventualno rešavanje na ulici, do čega je došlo u Tunisu, Egiptu, Libiji...

Davanjem statusa kandidata Srbiji (a i drugim zemljama regional) pristupni fondovi, neophodni za ostvarivanje njenih strateških interesa postali bi dostupni; to važi i za svaku pojedinačnu zemlju u regionu. Pri tome je važno da se evropske ideje i koncept na pravi način približe svakom građaninu. Samo tako može se očekivati njihov instinski angažman u evropeizaciji zemlje. To nije jednostavno, jer i sama Evropa presipituje sopstveni koncept, ali je svakako važno prihvatiti neke osnovne postulate kao što su pravna država, ljudska prava i pluralnost. Najvažnije je svakako da Balkan dobije osećaj pripadnosti istom civilizacijskom krugu unutar koga može tražiti rešenja za sve svoje strateške interese.